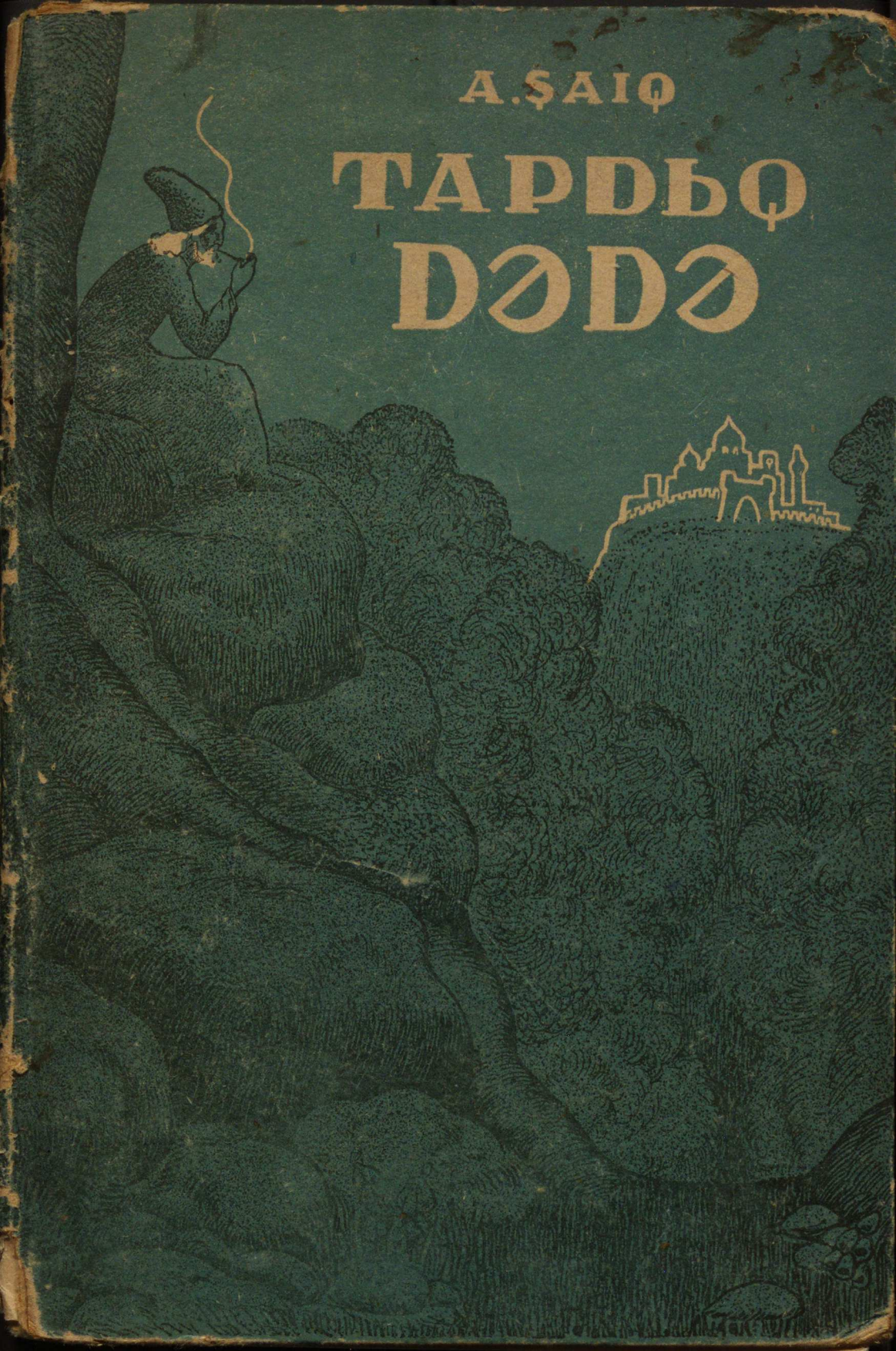

А. ШАИФ

ТАРДЬФ
DƏDƏ

84(5 Aze)-5
\$ 17

A. ŞAIQ

894.362-93

Ш-16

ТАРДЪО DƏDƏ

(Xalq naqyllarından alıntılar)

4882

М. Ф. АХУНДОВ АДИНА
Азәрбајҹан Республика
Умуми Китапханасы
Инв. № 38354/8

619

44 nömrəli Tam orta
Tib nazirəli Məktəbi
купило
44 номерная средняя
школы

F. Kögərli adına
Azərbaycan Dövlət Uşaq
KİTAPXANASI
INV. № 58843

AzLQGI MQ
Uşaq və Gənclər Ədəbiyyatı Nəşriyyatı
Вакъ — 1939

Qavbq və şəkillərini rəssam
P. Qrblov çəkmişdir

I

Dejirlər bir boz daq var,
Bulaqlar var dəşyndə,
Sıxdıqca sərt qajalar
Onu ilin qışında
Baş, dibi qar, boran,
Papaq gejər dumandan.

Təbiətin qojnunda
Germuş sansız qış, bahar,
Aq sacları bojnunda
İnci kimi parıldar.
Şəndir yaxın, uzaq,
Gözəldir hər bucaq.

Qarlı baş, dik baş
Az qalır dəjsin aja,
Təpələrlə janaş
Kəksyndə min bir qaja.
Hər daş, hər komas
Lacın, tərən juvas.

Daşda, bitən aqaçda
Gözy qalır insanın,
O daqlarda, jamaçda
Izi var hər zamanın;
Ucar, baxdıqca xijal,
Gəlir zəhnə min sual.

Qojnunda bir gəl də var,
Çejran gəly adlanır.

Gyzgy kimi parýldar,
Сърақ kimi hej janьr,
Jaşyl көksynө jaz, qьş
Min bir cicөk taxьlmьş.

Onu sevir bu jerin
Ojnaq aьb, ulduzu
Jaхьn, uzaq көndlөrin
Sevimli oqьlu, qьzь,
Ara-sьra gөлirlөр,
Bu jerdө şөnlөнirlөр.

Ик bahar өлкөsindө
O hөр qөлbin sevinçi,
Tөbiөtin көksyndө
Өn sevimli bir inçi.
Hysnijlө, Çejran gөly,
Bөzөр cөmөni, cөly.

Alьr sөrin sujunu
Jaхьn qarьb daqlardan,
Qojnunda bөslөр onu
Jaşyl donlu bir orman,
Sөjyd, cinar gөj qamьş.
Ystynө көlgө salmьş.

Bu şux gөlyn өksilmөz
Jaşyl өrdөji, qazь.
Geçө, gyndyz көsilmөz
Dadьb sөhbөti, sazь;
Qamьşlarda juvalar,
Alabөzөk sonalar.

Gyndyz gynөş, geçө aj
Gөлir tamaşasьna.
Өtөjindөн axan caj,
Nөqmө sejlөjir ona.
Verir min bir jaraşьq
Ona cicөk, sarmaşьq.

Bu dөрөdө hөр buçaq
Bөnzөр gөzөл cөлөngө.
Hөр gyl, cicөk, hөр jarpaq
Girdikçө rөngdөн-rөngө,
Quşlar gөлөр sөs-sөsө,
Nөş'ө verөр hөр көsө.

Daqdan qopan qajalar
Jolda sөngөр hөrynçө.
Xьrda cajlar şьrьldar;
Qaja qyvvet gөrynçө,
Tөslim ycyn өjilir,
Belө qyvvet sevilir.

II

Bu dөрөнin qojnuna
Sьqьnmьşdь bir qoça.
Tapdьq dejirlөр ona;
Өzy adьndan uça.
Son gynlөri jaşar dinç,
Qөлbindө nөş'ө, sevinç.

Gөneļijindө bu qoça
Zylym gөrmьş xanlardan

Çəfa cəkmiş dojunça,
Xalqъ sьxdьqça zaman.
Arxa cьxmьş joxsula,
Kənyl vermiş bu jola.

Toplamьş əz başьna
Eldə ijid gənçləri,
Cьxmьş bir daq qaşьna,
Acmьş dəjyş səfəri,
Ad cьxarmьş o vaqtdan,
Bu aq sacь qəhrəman,

Olmuş onun jataqъ
Dərə, tərə, daq, orman.
Alьnmьşdьr soraqъ
Hər gyn başqa bir jandan.
Haqsьzlarь bicərmiş,
Ajaqlajьb kecərmiş.

Carьşьb zaman-zaman;
Cox jyzbaşь, kəndxuda
Dad cəkirdi Tapdьqdan.
Eldə bu bəjyк ada
Vardь dərין bir hərmət,
Vardь qьzqьn məhəbbət.

Cox joxsulu qoparmьş
Zalьmьn pənçəsindən,
Qьz, gəlini qurtarmьş
Zylmyn əjlənçəsindən.
İllər, ajlar, baş vurmuş,
Tapdьq jorulub durmuş.

Kecmiş bahar gynləri,
Əmry axmьş su kimi.
Jaş atlamьş irəli,
Baş aqarmьş qu kimi.
Göz bozarmьş, bel cəkmyş,
Xəzan əmryny səkmьş,

Düşmyş əlindən mizraq,
Ox, jaj, qьlьnç və qalxan,
Olmuş doqduqu torpaq,
Ona aqьr bir zindan,
Kəksyndə bir qarь qьş;
Taj-tuşundan ajьlmьş.

Gərmьş hələ əlkədə
Zylm odu sənməmiş,
O vaqtdan Tapdьq dədə
Əz kəndinə dənməmiş,
Lə'nət etmiş jer, gəjə,
Sьxьnmьş bu dərəjə.

Dynja gərmьş bu qoça
Cьxmьş bərkdən və boşdan.
Vermiş illər bojunça
Cox dəjyşdə imtahan.
Sьnaqlь Tapdьq dədə,
Qatlanmьş hər bir dərdə.

Onu tanьjьr uzaq,
Jaxьn obalar bytyn,
Joxsul, kyskyn hər oçaq
Dilər ona jaxşь gyn.

Kimə bir dərd yz vermiş,
Tapdıq carə göstərmiş.

III

Aqalıq syğərmiş o daqlarda xan,
Zylmyndən el, oba cəkərmiş aman,
Yrəji dujqusuz bir qara daşmış,
Тamahь көpuryb sahildən aşmış!
Tylky tək hijləgər qurd kimi dojmaz...
Sarajda kejfindən bir gyn ajrılmaz,
Başna toplamış bir necə qansız,
Açizə, joxsula qarşь amansız.
Ölkəni quldur tək calb carьrlar,
Hər kəsin əlində nə var, qarьrlar...
Bu işlər səхьрдь qoça Tapdıqь,
Talajьr xalqьnь amansız jaqь.
Janaraq icindən bu qoça aslan
Kinindən o xana ad qojdu „Qurd xan“
Bu ad tez jajьldь bytyn ellərə,
Hər kənddə, şəhərdə düşdy dillərə,
Axьrda eşitdi bir gyn xan özy.
Kin ilə parlady o qanbь gөzy,
Dedi: kim qojmuşsa bu adь ona
Tezliklə jetissin öz çəzasьna!
Koxalar, najьblar düşdy təşvişə,
Hamьsь yrəkdən qarьsdь işə,
Sorqu-sual getdi, olmadь ançaq
Tapdıqь onlara göstərən axmaq.

Bu adь cox açьq gəlmişdi xana,
Andьqça yrəji dөnyurdy qana.
Aj kecdi, il kecdi, jenə də bu ad
Jadьna düşdykçə olurdu çəllad.
Geçələr juxu da girməz gөzynə,
Alьsьb janьrdь „Qurd xan“ sөzynə.

IV

O gələ jaxьn bir joxsul kənd vardь.
Məmiş də bu joxsul kənddə jaşardь.
Gylməzdi o sevinç gөrməjən yzy
Dumanbь keçərdi geçə, gyndyzy.
Hakimdi o kəndə qan icən Qurd xan,
Bөjykdə, kicikdə qojmamьsdь çan.
Bu Məmiş olduqça fəqir, joxsuldu,
Ehtijaç əlində açiz bir quldu.
Məmiş bu gedişdən lap çana gəldi,
Səхьntь, kədərdən həjçana gəldi.
Dan jeri sөkərkən, qəlbində kini,
Buraxdь evini, ailəsinə,
Şəhərdə fəhləlik ejlərəm dejə,
Endi Tapdıqь dədə olan dərəjə.
Al qanad acmьsdь gөjyn tavusu,
Calьnr quşlarьn səhər borusu,
Başqa bir lətafət almьsdь dərə,
Gөjlər də həsrətlə baxьrdь jerə.
Tapdıqь oturmuşdu, daş ystyndə, mat;
Ystynə bir aqaç sərmışdi qanad,
Jollara, izlərə baxьb inlərdi,
Dərəni, quşlarь sakit dinlərdi.

Qəlbində jalnəzlyq acırdı jara,
 Nejləsin, tarmajır başqa bir cara.
 Məmiş tər icində gedirdi jolu,
 Yrəji qyssejlə, kədərle dolu.
 Kəsmə bir çəqərdən bir tərə aşdı,
 Tapdıqca hərmətlə gəlib janaşdı.
 Əl verdi qoçaja, sejlədi salam,
 Oturdu, səz-səhbət ejlədi davam.
 Olub-kecənləri sajdılar, artıq,
 Məmişin fikrini bilinçə Tapdıq,
 Sejlədi: bu jerlər zyilm ilə dolmuş,
 Divar, hasar, qanla joqrulmuş,
 Ən gəzəl gylşənə sən ajaq bassan,
 Madam ki, joxsulsan, olaçaq zindan.
 Bu gəjyn altında fitnələr vardır,
 Aj Məmiş, bilmirsən ki, nələr vardır!
 Şəhər də kənd kimi qarşılar səni,
 Artırrar daha da qəm və qysseini.
 Anladırkən bu səzləri Məmişə.
 Tapdıqla bir kişi gəldi gəryşə.
 Dedi: Tapdıq uqurlar olsun! Nədən,
 Bixəbərsən jenə bytyn aləmdən?..
 Şəhri almış jenə iztirab, qorxu,
 Bu geçə xan gərmyş qərrib bir juxu.
 Gərmyş ki, qurd jaqır jerə gəjlərdən,
 Ona zindan gəlir sarajda gylşən.
 Çarəylar danışdı xalqa juxunu,
 Hər kəs doqru jozsa dedilər bunu,
 Xan ona qijmətli xələt verəcək
 İllərlə asudə həjat syrəcək.

Tapdıqın gözləri tikildi jərə,
Dedi: „dənsyn gərym aş zəhərə!..
Nə qədər əlkədə o vəhşi xan var,
Qurd dejil, donuz da, qaban da jaqar.
Qurdumuz azmıdır, nədir qorxusu,
Səni qorxutmasın onun juxusu!“
Tapdıqla bir qədər səhbət etdi o,
Jolcu jolda gərək — dejib getdi o.
O gedinçə Məmiş durdu ajaqı
Tapdıq gylə-gylə dedi: aj aqı
Xana jozmaq istəmişən juxunu?
— İstəjirəm, bilirsənsə de onu.
— „Get şəhərdə sən juxunu joz xana,
Əvəzində nə verərsə o sana
Onun joxsullara jarsı cataçaq,
Dənən kimi pajla onu tez ançaq!“
Razı oldu Məmiş onun səzynə,
Gəzyny dikdi Tapdıqın gəzynyə
Dedi: get mejdana, Məmiş, haraja,
Toplanış olmasa jənəl saraja
Səjlə xan, gəlmişəm jozam juxunu.
Sənə hərmət ilə joz, desə, onu,
Səhbət ac, xanla get cıcəkli baqa
Bax gəjə, bax suja, boranlı daqa
Juxunu bəjlə joz, səjlə ki, aj xan!
Jetişib o qədər kinli bir zaman
Dənmiş hamı quduz qurda, aç qurda,
Qanlı fitnə yz verəcək bu jurda.
Qalmamışdır haqqı, nahaqqı bilən
Əlkədə beş kişi vardırsa gylən,

Fəqan edən, inildəjən daha cox
Belə həkmyn, belə zylmyn sonu jox.
Sən ki, xansan dısyn buna bir cara
Dısməsin el belə bir gındə dara.
Ejlə ki, eşitdi Məmiş bu səzy,
Sevinçdən hejrətlə acıldı gəzy.
Tez qalxıb ajrıldı qoça Tapdıqdan
Dısyndy: dərdimə tapmışam dərman.
Həm baxşış alaram, daşar dölətim,
Həm də xalq icində artar hərmətim.
Jolları əlcyrdy odlu addımla,
Sıxmışdı o artıq geniş bir jola.
Uzaqdan cən kimi gəryndy şəhər,
Baxdıqça qəlbinin telləri titrər.
Syrətlə şəhərə catdıq zaman,
Gərdy ki, dolmuşdur xalq ilə mejdan,
Xan kursy başında ajaqda durmuş,
Xalq isə mejdanda bojnunu burmuş,
Diqqətlə, hejrətlə xanı dinləjir.
Xan xalqa yzyny tutaraq dejir:
„Bir juxu gərmişəm olduqça aqır,
Gərdym ki, gəjlərdən jərə qurd jaqır...
Kim jozsa juxumu alaçaq xələt,
Başından aşçaq onun var, dölət“
Sıxmadı juxunu jozan bir nəfər,
Xan baxıb mejdana, durdu bir qədər.
Sıyrındı Məmişin birdən yreji,
Gəzində parladı bytyn diləji.
Jerindən baqırdı: xan, jozaram mən!
Jalınız bir şərtim var, riçam varsəndən.

Juxunu təklikdə gərəkdir jozmaq,
Bir sən ol o jerdə, bir də mən ançaq.
Xan ilə mindilər köhlən atlara;
Jerlərin baqıbnı hej jara-jara,
Ucdular... qarşıda gəryndy saraj.
Qarşıda əskərlər vurmuşdu alaj.
Saraja catıncə endilər atdan,
Girdilər bir baqa, yaşıldı hər jan,
Gyl gyly caqıbrı, bylbyl bylbyly,
Gərsə bu busatı dirilər öly.
Qərənfil qolunu atmış nərgisə,
Baqcada bylbyllər vermiş səs-səsə.
Sularda jujunur yaşılbaş sona,
Onlara keşikci kəsilmiş durna.
Hər jandan acılmış yaşıl xijaban,
Janından caj axar, şırlıtsından
Patlajır qoncaıbn inçə yrəji,
Kəməje caqıbrı şux kərənəji.
Cicəklər sıqıbrı inçə jarraqa,
Sərinlik jajıbrı bu gözəl baqa.
Məmiş bu ləvhəni gəryncə daldı,
Hejrətdən aqız da acıla qaldı.
Xan dedi: „durma ki, gyclydyr dərdim,
Bilsən bu juxudan mən nələr dərdim!
Geçələr gəzymə girməjir juxu,
Qəlbimə soxulmuş həjəcan, qorxu.
Joz gərym, bu qurdun mə'nası nədir?..
Andıqca, vycudum zaq-zaq titrəjir“.
Məmiş tez dənərək baxdı sol, saqa
Göz dikdi qarşıda uçalan daqa.

Dedi: „xan, bu juxun doqru juxudur!
Gələcək mənə də jaman qorxudur.
Dəjişmiş insanlar, dəjişmiş zaman,
Aç qurda dənmişdyr, bir para insan,
Əlinə zor ilə kecirir sərvət,
Talajır, gycsyzdə qalmajır taqət.
Haqq, nahaqq tanımaz bir para insan,
Jetişmiş juxuda gərdyjyn dövran,
Indidən bir carə dyşyn sən buna!“
Məmişin sözləri xoş gəldi xana.
Adıbn, sanıbn, kəndini sordu,
Daqıldı kədəri, jerindən durdu,
Məmişə verdi bir at ilə xələt
Jedirdi, icirdi, gəstərdi hərmət,
Bir kisə qızıl da uzatdı ona,
Dedi: „al, gətyr, get, dua et xana!“
Xələti gejjindi, sıcradı ata,
Atıldı Məmiş bir başqa həjata.
Atıbn ajaq dəjmirdi jerə,
Oradan caparaq gəldi səhərə.
Qijmətli baxşışlar aldı evinə
Sevinçlər icində dəndy kəndinə.
Dərədən keçərkən Tapdıq andı,
Tamahkar gözləri məş'əl tək jandı,
Dedi: bu Tapdıq da dərd oldu mənə.
Mən qızıl qazandı, bundan ona nə?..
Taleim gynlərdən bir gyndyr secmiş,
Əlimə bir kisə qızıldır kecmiş,
Ystymə qurd dejil, od jaqsa, jenə
Qızıldan vermərəm bu kənd əhlinə.

Dərədən ətşdy, Tapd̄q gərmədən
 Kəndinə cat̄nça oldu yzy şən.
 Kəndə tez səs dyşdy, aç, joxsul Məmiş,
 Şəhərdən başqa bir busatla gəlmiş.
 Xan ona gəstərmiş hərmət və şəfqət
 Həm q̄zyl vermişdir, həm at, həm xələt
 Varland̄, Məmişin iti ulad̄,
 Dəndy bir aç qurda xalq̄ dalad̄.

V

Qurd xana ən yaxın qonşujdu bir xan,
 Qasidlə gəndərđi o xana fərman:
 „Hazırđy qoşunum, at̄m, jəhərim,
 Cat̄nça sənə bu şahənə əmrim
 „Selbasar“ mylkündən əl cək, ver mənə.
 Joxsa ki, bir ojun acaram sənə.
 Dyz jeri, arx dejə, s̄crarsan; əlbət
 Əmrimi dinləjib etsən itaət,
 Sənə cox hərmətim, şəfqətim olar,
 Şahənə bax̄ş̄m, xələtim olar,
 Yə gyn vaqt verirəm, bir dyşyn sən də.
 Çavab gəzləjirəm, əlim jyjəndə!.,
 Qonşu xan məktubu oxujub qand̄,
 Etdi parca-parca al̄şd̄, jand̄.
 Kinindən titrədi dili, dodaq̄,
 Nəhajət partlad̄ səbir canaq̄,
 Əmrilə sal̄nd̄ qasid zindana,
 Aş̄qdan dəndy xan q̄zmyş aslana.
 Orduja əmr etdi gərsyn hazırlıq,
 O çavab gəzlərkən bu isə artıq

2884

F. Kəçərli adına
 Azərbaycan Dövlət Uşaq
 KİTABXANASI
 INV. № 58843

М. Ф. АХУНДОВ adına
 Azərbaycan Respublikası
 Uşaq Kitabxanası

44 полярный
 Информационно-Методический
 Центр
 Библиотека
 44 я полная средняя
 Интернациональная Школа

Toplajyb ordunu sər həddi kecdi,
Qarşbja cыxанb qanqal tək bicdi.
Qurd xana catbнça bu aсb xəbər,
İstədi dүşmənə cəksin bir cəpər,
Ordunu topladı, cыxdь qarşbja,
Borular calbндь, qarbşdь dүnja.
Girdi bir-birinə o iki ordu,
Qan ilə suvardь, xanlar o jurdu.
İjidlər aslan tək cəkdikçə nə'rə,
Jarpaq tək titrədi meşə, daq, dərə.
Get-gedə vurhavur, calhacal qbzdbь,
Ələnlər coxaldь, qalmaqal qbzdbь.
Qulaqlar tutulur, hej şbraq-şbraq,
Qalxana dəjdikçə qьbнç, ox, mizraq.
Jaralbь syrynən, vurulan dүşən...
Byrydy hər jeri aсb bir şivən.
Bu dəjyş uzandь on gyn, on geçə,
Bir axşam ijidlər hər bə girinçə
Qurd xанbн ordusu pozulub qacdbь,
Başbna bir bəjyk fəlakət acdbь.
Nə qədər baqьrdь, dən mədi ordu,
Hesaba almadь, o azqьn qurdu.
Tez onu araja alaraq dүşman,
Ystynə qьbнçla capdbь hər jandan,
Gərdu ki, mejdanda jalnbz qalmьşdьr,
Pьq jaz sajdьqь, boranlbь qbşdьr.
„Təsliməm!“ dəjərək baş əjdi xana,
Mylkүndən bir parca ajьrdь ona.
Dүşmanbь əzyndən razь salaraq,
Bu işin altьndan cыxdь bir sajaq.

Ystynə qьbнçla gələrkən dүşman,
O qorxunç hücumdan qorxmuşdu
Qurd xan,
Qəlbini jejirdi yzynty, kədər,
Ordunun qacmasь etmişdi əsər.
Jenidən xalqьna kəsildi jaqь,
Cejnədi, doqradь solu və saqь,
Najiblər, koxalar çəllada dəndy,
Bu zillət icində əlkə syryndy.

VI

Bir necə il kecdi bundan,
Jenə gərdu xan juxu.
Qalxdь sərsəm tək juxudan,
Qəlbinə girdi qorxu.
Çar cəkdirdi kycələrdə,
Xəbər getdi Məmişə,
Xalq jenidən dүşdy dərdə,
Hejrət etdi bu işə.
Kəhlən ata mindi Məmiş,
Şəhər dəjə jol aldь.
Dedi: „Jaman oldu bu iş,
İşbq gynym qaraldь.
Məmiş həra, juxu həra?
Bunu bilməz bir insan!
Jaman gyndə dүşdym dara,
Jozmasam əldyrər xan.

Tардық да кысдырдым, бах,
Боş jerə mən əzymдән.
Və'd ejlədim, vermədim haqq,
Dəndym mən əz səzymдән.

O da mənə oldu düşman,
Daha jozmaz juxunu.
Qorxusundan əlsəydi xan,
Atardym bu qorxunu“

Bu fikirlə capdy atь,
Endi sulu dərəjə...
Qығылды sanki qanady,
Tардық gərməsin deyə,

Savuşub getmək istərkən,
Tардық onu saqырды:
— Gəryşməmiş bu dərədən
Kecmə, deyə baqырды.

Məmiş atь tez qajtardь,
Salam verdi Tардықа.
Onu açь dujoqu sardь,
Əl atды bir budaqa.

Tардық ona: qырма, dedi.
Qырмаq zalьm işidir.
Hər kim qansьz cərək jedi,
Bax, o ijd kişidir!

Jolculardan eşitdim mən,
Jenə juxu gərmüş xan.

Gərmüş qылың jaqыр gəjdən;
Almьş onu həjəcan.

Get juxunu bəjlə joz: xan,
Bu bir dəvrandьr kecər.
Jetişmiş əjlə bir zaman,
Insanlar insan bicər.

Düşər vəhşi hejvan kimi
Bir-birinin çapьna.
Burda insan, pələng kimi,
Susar insan qanьna.

Sən ki, xansan düşyn cara,
Indidən gər bir tədbir.
Ta düşməsin ellər dara,
Düşyn, daşьn, ver əmir.

Xan nə versə sənə, ançaq
Jarьsьnь ver elə.
Əz səzyndən dənmə, qocaq,
Hajды get, gylə-gylə!

Məmiş şertə razь oldu,
Şəhrə yz qojdu jenə,
Qəlbi sevinç ilə doldu,
Məhmiz vurdu köhlənə.

Qoça köhlən çoşub daşьr,
Dərələrdən sel kimi,
Kəpyklənir, ucur, aşьr,
Təpələrdən jel kimi.

Sanki jeldən qanad almıŝ,
Ucur batmıŝ qan, tərə.
Gynortaja bir az qalmıŝ
Catdı haman ŝəhərə,

Məmiŝ gərdu, dolmuŝ mejdan,
Xalq dəjmiŝ bir-birinə.
Durmıŝ taxtın ystyndə xan,
Juxu səjləjir jenə.

Juxumda gərmyŝəm, dejir,
Qыльнə jaqыр gəjlərdən;
İcimi bir kədər jejir,
Yrəjim hec dejil ŝən.

Hər kim jozsa bu juxunu,
Verəçəjəm cox xələt,
Alsa məndən bu qorxunu,
Aŝar başından dəvlət.

Намь dəjdi bir-birinə
Ki, bu jaman juxudur,
Сьхмადь bir jozan jenə,
Juxu хань qorxudur.

Məmiŝ getdi tez irəli,
„Mən jozaram“ baqırdı.
Хань asdı cücəkləri,
Məmiŝ,—deje saqırdı.

Məmiŝ catdı tez haraja,
Kəhlən atı mindilər.

Catdılar bəjyk saraja,
Orda atdan endilər.

Xan baqına jetiŝinçə
Dedi: „durma, de, Məmiŝ!
Joz juxunu inçə-inçə,
Məni qorxudur bu iş“.

Məmiŝ baxdı sola, saqı,
Bir də dərini gəjlərə.
Dikildi gəzləri daqa
Xana baxdı bir kərə

Dedi: „Gəj altında doqar
Elə azıqın bir zaman,
Qыльнə kimi kəsər, doqrar
Bir-birini bu insan.

Joxsullara verməz aman
Varlı ilə mylkədar.
Kecər bundan bir cox zaman
Doqar jeni, ŝən bahar.

Sən ki, xansan, cək bir tədbir,
Bax o zaman jaxındır.
Dysyn, daŝın, ver bir əmir,
Zalimlərə get qandırdı“.

Xoŝ gəryndy bu söz xana,
Baqıŝladı bir xələt
Bir qыльнə asdı bojnuna,
Bir kənd etdi mərhəmət.

Bu da xərclik olsun, hələ....
QЫZYI verdi bir cuval
Apar kənddə bol-bol xərclə,
Sənə halaldır, halal.

Xələtini tez gejindi:
QЫЛЫҢҘ asdı belinə.
Məmiş qЫZYI sevindi,
Yz qojdu öz evinə.

Qoça kəhlən xыrda-xыrda
Jorqalajыb çоşurdu,
Eniş joxuşlu jollarda
Dərə tərə aşыrdı.

Qarşыsыna сыxdы dərə,
Tapдыq düşdy jadıна.
Duman cəkdy o gözlərə,
Məhmiz vurdu atына.

Dedi: məndən nə istəјir,
Gərym, jox olsun onu,
QЫZYIдыr bu, dejil dəmir,
Neçə verim mən bunu?

Gərməməkcin onu bir də
Bir dəfəlik əldyrym.
Məmiş dəzməz belə dərde,
Nə istəјir, bir gərym?..

QЫЛЫҢҘЫЫ cəkdi qыndan,
Syrdy atы irəli.

Tapдыq сыxdы daxmasыndan,
Dəndy geri сыbhəli.

Məmiş atы bərk caparaq
Aldы onun ыstyny.
Baqыrdы: „ej, qoça axmaq!
Catмыş əmryn son gyny!..“

Tapдыq geri dənər, dənmez
Məmiş qЫЛЫҢҘ endirdi.
Tapдыq ufuldadы, dinməz
Qacды daxmaja girdi.

QЫЛЫҢҘ onun ajaqына
Acды dərin bir jara.
Məmiş dəndy ovlaqына
Jollarы jara-jara.

Bu at, sərvət, bəјlik, xələt
Dəјişdirdi Məmiş.
Bu ehtisam, bu rəјasət,
Unutdurdu kecmişi.

Varlandыqça azqыn Məmiş,
Qan jaqдыrdы əlkəјə,
Indi o bir xan kəsilmiş,
Xalq dənmyş bir kəlgəјə.

Hec saјmajыr öz elini,
Bəla olmuş joxsula.
Acмыş zylym, kin əlini,
Düşmyş azqыn bir jola.

Kəsir, bicir, bir xan kimi,
Юхсұларъ талажыр.

Bir jьrtъçь hejvan kimi
Gəzy qandan dojmajыр.

Hər gyn jeni qara xəbər
Gəldi azqьn Məmişdən,
Тардыға yz verdi kəдər,
Аçьqlандь bu işdən.

Dedi—elim gyçsyz dejil,
Mən də onun oqlujam.
Qoça qəlbim əçsyz dejil,
Janar od, daşqьn sujam!

O ki, vurur xalqa jara,
Elə bir daq cəkərəm.
Dərdinə hec tapmaz cara,
Dik başьnъ əjərəm!

VII

Kecdi il, kecdi aj,
Atlady zaman,
Myrgylərkən saraj
Juxu gərdu xan.

Gərdu ki, gəjlərdən
Qojundur jaqыр,
Bir qadьn cox şən-şən
Onlarъ saqыр.

Ajьldь juxudan,
Gərdu səhərdir,

Cəkilir cən, duman,
Xoruz ban verir.

Qan icən hiləgər
Dyşdy təşvişə,
Baqьrdь: tez xəbər
Getsin Məmişə!..

Cəkdirdi jenə çar,
Bildirdi işi.
Сьхmadь bəxtijar
Jozan bir kişi.

Catьnça Məmişə
Bu qara xəbər.
Dyşdy cox təşvişə,
Onu basды tər.

Səjlədi ki, əmrym
Catьşдыr başa.
Xanьn dəjsin gərym
Diləji daşa.

O jatьb hər geçə
Gərəçək juxu.
Nəş'əjə, sevinçə
Qataçaq qorxu.

Jozmasam hərmətim,
Başьm gedəçək.
Dəvlətim, şərbətim,
Aşьm gedəçək.

Bir Tapdıq bu işə
Edərdi cara.
Əl tutmaz Məmişə
Dyşsəm də dara.

Aldıqı jaradan
Kyskyndyr mənə.
Nejləjim ki, bu xan
Ystyndyr mənə!

Bu aç kədərle
Atlandı Məmiş.
Dedi, bu hynərlə
Son gynym gəlmiş!

Jenə də aq köhlən
Çoşub daşdı.
Dərədən, tərədən
Sel tək aşdı.

Məmişin yzyny
Sardı bir duman.
Kədərli gəzyny
Byrydy al, qan.

Dərədən sovuşmaq
Aqır gəlirdi.
Tapdıqla qovuşmaq
Qəlbin dəlirdi.

Dərədən kecərkən
Ata baqırdı.

Uzaqdan secərkən
Tapdıq saqırdı.

Od dyşdy çanına,
Qajtardı atı.
Qırdı, janına
Dyşdy qanadı.

Tapdıqla janaşdı
Qəlbində nələr!..
İcində qajnaşdı
Sıxıntı, kəder,

Axsaja-axsaja
Qoça jan aldı.
Məmişə bu dynja,
Söz jox, daraldı.

Onunla yz-yzə
Gəlinçə Tapdıq,
Baxdılar gəz-gəzə,
Kin çöşdü artıq.

Məmişə o qoça
Baxdı qıjqaç,
Qaməti bojunça
Gylərək aç.

Dedi: hej, bir zaman
Joxxsul Məmişdin.
Bəj oldun, bu vardan
Sən də dəjişdin.

Kəsildin elimə
Amansız jaq.
Ujmadın dilimə
Ej qan ocaq!

Elə ki, azadın xan
Göyrüdü juxu,
Çanma hər zaman
Düşürdü qorxu.

Dejirdim dərdinə
Tarmasa cara,
Ölkəyə o jənə
Acaq jara.

Onuncun jözurdum
Xana juxunu.
Qəlbindən pözurdum
Qara qorxunu.

Sən kimsən, hej, joxsa!..
Ja kimdir Qurd xan?
O — köhnə jarasa,
Sən — jeni çərtdən.

Caqırmış səni xan,
Bilirəm bunu.
Geçikmə, durmadan
Get jöz juxunu!

Nifrətlə Məmişə
Başınca Tardıq.

O azadın bu işə
Dəzmədi artıq.

Əl atdı qılınca
Amansız jaq.
O, sənənməş qoça
Qardı mizraq.

Dedi: hej, mənə bax,
Düzəl joluna!
Məni sanma qorxaq!
Buna bax, buna!..

Sən kimi jaramaz
Jyzlərçə qarqa,
Nejlər, ej utanmaz,
Lacın Tardıq!

Sırpam başına
Dəmir mizraq,
Kecər göz-qaşına
Bejin canaq.

Məmişin yzyndə
Gözdi cən, duman.
O qanlı gəzyndə
Ojnadı boran.

Acaqlı nəzərlə
Tardıq baxdı.
Qoçanın hünərlə
Gəzləri saxdı.

Bildi ki, jenəçək
O qoça aslan.
Tarmadı dejəçək,
Qacdı mejdandan.

Hej vurdu köhlənə,
Jelə dəndy at.
Acdı jolda jenə
Məmiş bəj qanad.

Az getdi, yz getdi,
Aşdı daq, dərə,
Əlləri dyz getdi,
Catdı şəhərə.

Gərdu el toplanmış,
Qajnaşır mejdan.
Taxtında dajanmış,
Juxu səjlər xan:

„Gərmyşəm gəjlərdən
Qojundur jaqır,
Bir qadın hej şən-şən
Onlar səqır.

Kim jozsa ona xan
Verəçək xələt,
Aşaçaq başından
Onun var, dövlət!..“

Dəydi bir-birinə,
Mejdan saxnaşdı.

Xalqın dərdu jenə
Başından aşdı.

Bir nəfər səxmadı
Juxunu jozan.
Məmiş aradı
Gəzilə Qurd xan.

Uzaqdan gəryuçə
Birdən baqırdı
Gəl, dejib sevinçək
Onu səqırdı.

Jeridi irəli
Qabaqda durdu.
Jana dyşdu əli
Bojnunu burdu.

Xan dedi: sənənmiş
Bilikli Məmiş!
Qəlbimi dərd almış,
Xəzənəm gəlmiş!

Tez ol, joz juxunu,
Bojnunu burma!
Anlat bu qojunu,
Qadın, durma!

Dyşyndy cox zaman
Tarmadı bir söz,
Qəlbinə sanasan
Jarışdı bir kəz.

Xan dedi: „ej Məmiş,
Əlyrəm, aman—
Məni bu azoqın iş
Qorxudur jaman.

Tez ol joz, yzymdən
Cəkilsin cənlər.

Qəzarmış gəzymdən
Ucsun bu kədər!“

Məmişin, o şişman
Ox kimi beli.
Oldu əjri kaman,
Baqlandı dili.

Qəlbində həjəcan
Göz dikdi jerə.
Açıldı səslə xan
Cəkdi bir nə'rə.

Tez anlat ej adam,
Nədir bu qojun?
Joxsa ki acaram,
Başına ojun!

Dilsiz bir daş kimi
Qarşında durma!
Sajqılsız baş kimi
Min hilə qurma!

Məmiş dərđ vurdu,
Titrədi səsi.

Dedi: xan, qurudu
Bilik çeşməsi!

Nejləjim, bunu mən
Joza bilmirəm.
Kədəri qəlbindən
Poza bilmirəm.

Xan cəxdə əzyndən,
Başa vurdu qan,
Od jaqıd gəzyndən,
Dedi: ej qaban!

Sənə mən verdim: at,
Qılınc, pul, xələt
Verdim sən bir həjat,
Bəjlik, rəjasət.

Pulumla, sarsılmaz
Bir busat qurdun.
Joxsa, ej jaramaz,
Sən də quduurdun?

Istərsən qorxudan
Qopsun yrejim.
Qurusun gyl acan
Hər bir istəjim.

Tikmişən gəzyny
Joxsa xanlığa!
Ej qaja, əzyny
Taj tutma dağa!

Qarьmda bəjlər var,
Cinardan uça.
Səni lap hop udar,
Kirpik vurunça.

Bu ki, dar gynymdə
Etmədi cara;
Durmasьn ənymdə,
Cəkin tez dara!..
Gərynçə bu işi
Calxandь mejdan.
Asdьlar Məmişi
Dar aqəşьndan.

VIII

Məmişi qarьdan qovunça Tapdьq
Сьхьнть qəlbini jejirdi artьq.
Düşəndy juxusu jozulmasa, xan.
Verəçək əlkəjə aqьr bir zija.
Dedi, dar gynymdə arxajam xalqa,
Əlkənin bojnundan bu aqьr halqa
Bir dəfə qьrьlьb işdir, qalxmasa,
Elim qan udaçaq hej kasa-kasa.
Cox evlər jьxaçaq bu azqьn Qurd xan,
Jaşajьş olaçaq bir aqьr zindan.
Baçalar tystujə qalaçaq həsrət,
Jox, daha vermərəm düşmana firsət.
İndi ki, ojnajьr bu joxsul xalqla,
Başьnь əzərəm qoça mizraqla.
Qardь mizraqьnь, düşdy çьqьra,
Jollarьn baqьnь o jara-jara,

Jetişi şəhərə, gəldi mejdana.
Uzaqdan nifrətlə baxdı bir xana,
Deşildi qəlbində o kəhnə jara,
Gərdu ki, Məmişi cəkmişlər dara,
Savmışlar başdan o qan canaqlı. ^{нь}
Xan da hej gəmirir dil-dodaqlı. ^{нь}
Baqlı: „jozmasa mejdan juxunu,
Qəlbimdən almasa dərdu, qorxunu,
Əlymdən bir nəfər qurtarmajaçaq,
Dujqusuz başlı əzəçək mizraq!“
İrəli jeridi Tapdıq jerindən,
Uçadan baqlı: „Xan, jozaram mən!“
Açıldı Qurd xanın tutqun bənizi,
Dedi: „gəl irəli sevindir bizi!“
Ojnadı jerindən o qoça aslan,
Bir əldə mizraq, bir əldə qalxan.
Şimsəkli gəzilə baxdı mejdana,
Açıldı bir səslə sejlədi xana:
„Qojun ki, gərmyssən dinçlikdir bizə,
Səadət enəçək bu əlkəmizə.
Hər torpaq ystyndə bir ilan jatyр,
Elimin aşna hej zəhər qatyr.
Nə qədər sən varsan, bu cəllər, daqlar,
İjidlər, analar, qızlar qan aqlar.
Hej nələr cəkdik biz səndən, ej Qurd
xan!
Sən syrdyn həkmyny, bizimdir dövran!
Elimdə, əlkəmdə gəl ojnatma at!
Get qara torpaqda qojun kimi jat!..“

Mizraq endirdi xanın başna,
Başlı canaq kecdi qaşna.
Birdən qan fışqırdı xanın gəzyndən,
Qurtuldu el onun bajquş yzyndən.

